

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput CV. Casus quibus restitutio differri potest.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

licet firmissimum illud habeat tunc restituendi, aut restitutionem in testamento præcipiendi, perdurat in peccato mortali, neque est absolutionis beneficio donandus. Et ratio est, quia, habitâ opportunitate, per nullum tempus licet retinere alienum invito domino. Quare si subitâ morte fuerit correptus (qualiter ut plurimum similibus hominibus accidere solet) in statu decedit damnationis. Et idem est censendum de illis, qui, ambigentes, an id quod habent, alteri debeant, nolunt, superstitè illis vitâ, in iudicio decernere, sed satis dicunt, in testamento id hæredi suo demandare.

1023 „ Atque idem omninò de illis iudicandum, qui sub mortis articulo, cum ipsi per se possint restitutionem facere, id renunt, arbitantes satis esse, id hæredibus jubere: quoniam illi reverâ non habent sincerum & candidum animum restituendi. Nam qui tunc non restituunt, iudicium apertum perhibent, quòd neque, si vixerint, restituent; atque adeò restituendi intentio in illis non est, nisi conditionalis, si moriantur; quæ profectò ad pœnitentiam non sufficit. Atque periculum istud potissimum in Magnatibus imminet, quorum testamenta nunquam, aut ferè nunquam hæredes complent; sed satis se fecisse arbitrantur, ut quam restitutionem avus patris, & pater sibi testamento præcepit, eamdem ipse aliis recentibus debitis onustam filio jubeat, quam ipse postea committit nepoti.

1024 Videant ergo Confessarii, ne restitutioni, vel legatorum piorum solutioni obnoxii citò manus imponentes, peccatis communicent alienis. Et ideò caveant, ne, ante debitam satisfactionem, illos absolvant, quibus, cum facultas ad sit aliena restituendi, vel legata, quæ ad pias causas facta sunt, persolvendi, illisque, ut id facerent, superiori confessione præceptum sit, prestare tamen neglexerunt. Tales namque, antequam id actu præstiterint, absolvendos non esse, docent Concilia, Mediolanensè I. sub S. Carolo Borromæo, Neapolitanum anni 1576. à Gregorio XIII. confirmatum cap. 16. de pœnit. Burdigalensè anni 1583. ab eodem Gregorio XIII. pariter confirmatum. Concordiensè anni 1587. p. 3. de pœnit. Volaterranum anni 1590. de pœnit. c. 7. Anagniensè anni 1597. c. 10. de pœnit.

1025 Laudatis Concilii concinit S. Thomas opusc. 42. aliàs 73. de usuris p. ult. cap. ult. ubi sic: *In foro pœnitentiâ, ubi de correctione peccati agitur, maximè in quantum est contra legem Dei, sic compellendi sunt usurarii (eadem est ratio aliorum injustorum detentorum rerum alienarum) ad restitutionem, ut beneficium absolutionis eis denegetur, nisi restitutionem faciant plenam, quantum potuerint, aut dilationem petierint ab iis quibus tenentur restituere.*

1026 Concinit etiam sanctus Antoninus 2. p.

tit. 2. c. 1. §. 28. ubi dicit, quòd hac in re stupenda sit omnium cæcitas: tales namque homines volunt statim sibi reddi gratiam, quâ spoliati sunt; creditori autem statim restituere nolunt illud, propter quod gratiâ spoliati sunt: cum creditorem prius temporali spoliaverint substantiâ, quàm ipsi privati fuerint spirituali gratiâ.

Sed quæret aliquis quomodo Confessarius 1027 se gerere debeat cum moribundo, quem invenit obnoxium restitutioni: Respondeo cum Sylvio hic, ne moribundum quidem ordinariè absolvendum, nisi statim restituat, si res benè ferat tantam moram; neque satis esse, quòd restitutionem hæredibus injungat, quando per ipsummet ægrum fieri potest. Tum quia experienciâ constat, hæredes esse negligentes in ejusmodi rebus. Tum quia non videtur verè pœnitens, qui habens tempus & facultatem statim restituendi, non restituit, sed hoc post mortem faciendum aliis committit.

Dixi ordinariè: si enim moribundus per seipsum restituere non possit absque nota infamiæ, dare debet sufficientem cautionem de ea, quamprimum poterit, faciendâ, vel rem restituendam in manus Confessarii consignandâ; vel potius eam consignando tertiæ alicui personæ, de cujus probitate & fidelitate nullum est dubium; vel accersito Notario, vel Pastore, & duobus testibus, declarando, se absolute velle, ut ex sua hæreditate primò, & ante omnia tollatur pecuniæ summa, per Confessarium suum statim applicanda ad finem ipsi declaratum. Quòd si nihil horum tempus permittat, & interim promptum ad ista faciendâ animum ægrotus præ se ferat, absolvendus erit. Si etiam non habeat unde restituat, satis erit, si firmum habeat propositum restituendi, si supervivendo facultatem habuerit; nec tamen hoc satis erit, si spes sit fore ut hæredes postea habituri sint facultatem satisfaciendi. Quia hoc illis tunc debet injungere, si fortè gavisi fuerint rebus injustè possessis, vel fortè gavisuri sint rebus à moribundo relictis. Quia justum est, ut qui senserunt, vel sensuri sunt commodum, & onus sentiant.

Conformia ista sunt Decreto Eugenii III. 1028 cap. 2. de raptoribus, statuentis, ut *quicumque violenter surrexerit in rapinam..... nisi prius ablata restituat, si poterit; vel emendandi firmam & plenam securitatem fecerit, pœnitentia remedium ei penitus denegetur.*

CAPUT CV.

Casus quibus restitutio differri potest.

1029 **E**tiam si restitutio statim, & absque mora faciendâ sit, dum fieri potest; certi tamen sunt casus, quibus licitè differri potest.

Primus est casus impotentiae ad eam sta-

tim faciendam. Quia ad impossibile nemo tenetur. Vide supra num. 1021.

1031 Secundus, quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, vel alteri; non ei debet tunc restitui (ait S. Thomas q. 62. a. 5. ad 1.) quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus, cui restituitur: omnia enim que possidentur, sub ratione utilis cadunt. Nec tamen debet ille, qui detinet rem alienam (v. g. gladium) sibi appropriare, sed vel reservare, ut congruo tempore restituat, vel etiam alii tradere cuius conservandam.

1032 Vide tamen, ne hinc inferas, generaliter esse licitum restitutionem differre, quotiescumque dominus scitur re suâ abusus: comprehenduntur enim sub ista generalitate casus admodum varii (inquit Hughenius in suis brevibus observationibus de iustit. c. 52. n. 12.) multa proinde hic consideranda sunt, ac imprimis, quod abusus aliquando sit contra iustitiam, & in nocumentum proximi, quem abusum, ceteris paribus, magis cavere debemus, quam eum qui est contra temperantiam potius v. g. Videndum etiam est, an abusus futurus sit enormiter gravis; quo titulo possumus magis existere obligati ad impediendum abusum talem, et si tantummodo contra castitatem, quam ad impediendum alium longè minorem contra iustitiam. Ex quo etiam collige, quod aliquis abusus contra iustitiam possit ad dictam excusationem esse sufficiens, alius insufficientis.

1033 Considerandum etiam, quàm propinquè... quis in abusum illum restituendo influat; an etiam specialis aliqua obligatio abusum impediendi debitori sit injecta, an secus; quæ item, quantaque mala ex restitutionis omissione secutura sint. Multùm quoque interest, an abusus impediendi possit per solam restitutionis dilationem; an verò tantùm per omnimodam restitutionis omissionem.

1034 Quibus præmissis, veniemus nunc ad casus particulares, recensēbimusque imprimis aliquos, in quibus, non obstante quòd dominus re suâ abusus sit, ei tamen restituenda sit. Deinde allegabimus alios, quibus idcirco restitui non debet.

Restitui debet, quod furto ablatum est, aut ex contractu licito debitum, etsi sciatur dominus prodigaliter alteri donaturus; item etsi noscatur, ut solet, in luxum, & comestiones, quod solutum fuerit, absumpturus, aut alia quacumque ratione culpabiliter, pro more suo, decocturus. Dicitur est, ut solet, item pro more suo: quia si ex aliqua brevi, ac transitura animi, vel cerebri indispotione, rei dominus id facturus prævideretur, meritò ei differetur solutio, donec mente, aut capite sit saniori.

1035 Ex adverso gladius v. g. domino suo restitui non debet, dum ille est in rixa, vel in proxima dispositione ad invadendum alium; imò peccabit restituens, etiam con-

tra iustitiam; non quidem contra dominum gladii, sed contra illum qui ab eo injustè invaditur.

Si dominus, aut creditor repetat rem, aut debitum suum, & videam, si tunc reddam, aut solvam, quòd eam mox in libidines absumet, vel aliter abutetur, quamvis citra injuriam cujuscumque, & probabiliter sperem, differendo restitutionem, sive solutionem, me posse ista mala impedire, non tantùm mihi licebit, sed etiam lege charitatis tenetur differre solutionem, nisi alia majora, aut aequalia incommoda ex dilatione timeantur. Hactenus vir ille doctissimus.

Tertius casus est, dum restitutio statim fieri non potest absque gravi periculo vitæ, vel famæ, vel notabilis scandali, aut mortalis peccati in se vel suis. Ita S. Antoninus 2. p. tit. 2. c. 8. sequiturque ex proximè dictis. Enimverò creditor (inquit) magis debet velle in hujusmodi casibus, ut maximum incommodum, seu damnum ejus qui habet restituere, evitetur modicâ restitutionis dilatione, quàm velle evitare incommodum modicum, vel damnum ex carentia rei suæ. Nec rationabiliter velle potest sibi statim restitui, cum imminet ex hujusmodi restitutione subita periculum damni incomparabiliter prævalentis damno quòd ipse habet ex carentia rei suæ.

Hinc deducit sanctus Archiepiscopus quòd dum ex subita restitutione quis incurreret infamiam, eò quòd furtum ipsius detegeretur, restitutionem differre possit: cum fama sit quid nobilissimum, quàm substantia temporalis. Cum ergo quilibet debeat providere conservationi famæ suæ, potest talis differre solutionem usque ad tempus, quo non deprehendatur in crimine, & diffametur, si aliter provideri non potest, v. g. restituendo per Confessarium, seu aliam fidam personam. Idem dicendum, quando mulier habuit filium per adulterium, nesciente viro, vel suppositi sibi alienum partum, qui nutritur de bonis viri, vel hæres etiam admittitur, ut filius proprius: cum teneatur mater talis de omnibus qua percipit filius ille putati patris; non tamen debet revelare factum, quando ex hoc sequeretur, seu sequi probabiliter, posset mors sua, vel prolis talis, vel etiam notabilis infamia, vel alia gravia scandala, secundùm Raymundum, & Joannem de Neapoli in quolibetis.

Similiter quando ex hujusmodi restitutione subita sequi probabiliter posset mors spiritualis, seu peccatum mortale in restituente, vel familia ejus; puta, restituendo que habet aliena, ad tantam venit paupertatem vel miseriam, quòd non potest vivere, vel providere filiis de vitâ & vestitû; & cum sint nobilis conditionis, mendicare nimis erubescunt... laborare nesciunt, vel non possunt, quia parvuli, vel infirmi; & sic restituendo, exponitur periculo ipse cum familia sua furandi, vel prostituendi filias, vel desperationis, ubi, retinendo alienum, cum ipso, ex industria sua, providet, & parcat sibi & familia,

milis, & disponitur ad satisfaciendum paulatim. Idem videtur dicendum, cum quis habet instrumenta artis suae, unde ex labore suo gubernat se & suos, & vendendo, vel tradendo ea, ut restituat suis creditoribus, non potest lucrari. Laborando autem cum praedictis, ultra sustentationem suam, poterit paulatim satisfacere. . . .

1040 Haec tamen non sunt praedicanda, ne pareatur via detentioni alienorum, ad quod nimis persona sunt inclinata; sed cum magna discretione in Confessione, & consiliis tractanda, & cum multis circumstantiis consideranda, quae honestent alium.

1041 Quartus casus est, quando restitutio tam cito fieri non potest absque detrimento rerum suarum iuste acquisitarum, longè majori quàm sit detrimento creditoris, v. g. si centum floreni restitui non excusatur absque detrimento ducentorum, vel nisi restitutioni obnoxius vilissimo pretio vendat praedia iuste acquisita, vel nisi è statu nobili ad plebeium redigatur. Quia subita restitutio tunc reputatur moraliter impossibilis; & creditor circa dilationem tunc non censetur rationaliter invitus: eum restitutio sit actus iustitiae, quae in quadam aequalitate consistit. Aequalitas verò non esset, si cum dispendio longè majori statim fieri deberet restitutio rei longè minoris.

1042 Si tamen creditor aequale dispendium incurreret ex dilata restituitio, statim fieri deberet, cum dicto dispendio rerum, vel status sui. Quia extra casum necessitatis extremæ, aut velut extremæ, in pari causa damni, potior esse debet causa creditoris, quàm debitoris.

1043 Ille tamen, cujus bona non sunt iuste acquisita, nec status iuste comparatus, à restitutione statim faciendi non excusatur, etiam si statim restituere non possit absque gravi rerum suarum detrimento, vel etiam talis status eversione. Reverà enim non amittunt suum, qui iuste non acquisierunt, nec proinde fecerunt suum, juxta regulam 83. juris in Digestis: *Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.*

1044 Idem dic de iis qui ludis, computationibus, amoribus meretriciis, nimio luxu, sumptibus superfluis bona sua decoquendo, ad eas sese angustias redegerunt, ut absque gravi suo damno, vel status diminutione, restituere statim non possint. Quia sibi imputare debent suum illud damnum, & diminutionem: & ideo iustam non habent causam, quae ipsos excuset à restitutione statim faciendi, nisi à creditoribus obtineant inducias, quas certè non merentur.

1045 Ceteri autem qui suam se culpa non conjecerunt in impotentiam statim restituendi, nisi retineant sibi quodammodo necessaria pro sustentatione sui, & familiae, ad vitandum multa pericula animae & corporis, quae verisimiliter sequi possent bonis suis cedendo, & omnibus se

Tam. II.

spoliando, pro restitutione facienda (etiamsi iustus forte faceret statim restituendo, & in Deo confidendo, licet oporteret mendicare, secundum Raymundum) ad hoc tamen non teneri de necessitate salutis, docet sanctus Antoninus ubi supra. Tamen (inquit) non debent tales ita laute vivere, & pompose vestiri cum familiaribus suis, & filias suas cum magnis dotibus nuptui tradere, sicut si non essent obligati ad restitutionem, sed parce vivere, & parvas dotres tradere, & si non possint nobili, vel mercatori nuptui dare, artificii & plebeio debent tradere, & alia superflua rescare. Cum multa ergo prudentia hoc negotium agendum est. Dum autem efficaciter videntur facere quod possunt ad restituendum, & in aliis bene se habere, & cum timore Dei, credo, quod possunt absolvi, & communicare. Quis autem de eo semper procrastinans, & annuatim reperitur promittere Confessori restituere, & postea non faciunt, non videntur absolvendi, nisi prius faciant, vel disponant efficaciter negotium, ut habeat executionem.

Ceterum, quando iusta de causa restitutio differtur, ei obnoxius tenetur equidem creditori compensare damnum emergens, & lucrum cessans ex illa dilatione, si restituere teneatur ex delicto. Quia causam illius injustam posuit; & non est æquum, creditorem pati damnum, ob delictum debitoris. Si tamen restituere non teneatur ex delicto, sed ex contractu, ad id non tenetur, nisi fuerit culpabiliter in mora; in qua culpabiliter non est, qui iusta de causa restitutionem differt.

CAPUT CVI.

Duo, vel si vis, tres sunt tituli, ex quibus restitutionis exurgit obligatio, scilicet res accepta, rei que acceptio, iusta & injusta.

Duos titulos assignat sanctus Thomas q. 1042. a. 6. & 7. ratione quorum tenetur quis restituere, scilicet ratione rei acceptae, & ratione injuste acceptionis. Dicit enim, quod ad restitutionem tenetur aliquis, non solum ratione rei alienae quam accepit, sed etiam ratione injuriosa acceptionis. Verum istis duobus non malè tertius additur, nimirum ratione contractus, expliciti, vel impliciti: quia is qui mutuo pecuniam accepit, etsi fortuito casu eam perdidit, tenetur eam restituere, non ratione rei acceptae: utpote quae apud ipsum amplius non extat; nec ratione injustae acceptionis: quia non accepit injustè. Solum ergo tenetur ratione contractus. Et idem est de eo qui commodato equum alterius accepit, qui si à latronibus in via capiatur, equidem tenetur restituere: cum æquum non sit, ut damnum equi sustineat dominus, quandoquidem equus in commodum & utilitatem ipsius non fuerit periculo expositus, sed in commodum & utilitatem commodatarii. Unde tertium istum titulum, scilicet

Ppp.